

Rapla kihelkonna kongress 1923. aastal

Ants Tammar

1922. aastal soovitas haridusministeerium haridusseltsidel hariduspäeva korraldada. Tallinna Linnaarhiivis olevast säilikust ja ühest vanast Päewalehest sain teada, et Järvakandis oli hariduspäev 15. oktoobril 1922. aastal. Sellel kokkusaamisel otsustati korraldada Rapla kihelkonna kongress. Valiti 5-liikmeline korraldustoimkond, kus otsustati, et kongress on 21. ja 22. jaanuaril 1923. aastal Rapla haridusseltsi ruumides. Kongressi kavasse võeti järgmised teemad: rahvaharidus, ühistegevus, rahvamajandus, tervishoid, karskus, vallaomavalitsuse asjad (teed, sillad, piirid jne).

Rapla kihelkonna vallanõukogudele ja vallavalitsustele saadetud kirjas teatati, et kongressist saavad osa võtta hääleõigusega kõik Rapla kihelkonna piirides asuvad ja seaduslikus korras registreeritud seltsid ja ühingud, väljaarvatud poliitilised ja parteilised organisatsioonid. Kongressile kutsuti igast ühingust, seltsist, omavalitsusest ja riigi asutusest üks esindaja ning koosolekul valitud delegaadile paluti kaasa anda juhatuse volikiri. Kongressile kutsuti osalema ka vallavanemad, vallasekretärid, koolivanemad ja koolide õpetajad. (Kihelkonna kongress... 1922)

Pärast kongressi saadeti kihelkonna vallavalitsustele kongressil vastuvõetud resolutsioon. Sellest valisin need otsused, ettepanekud ja soovitused, mis ka tänapäeval vähem või rohkem arutlusainet annavad, probleemide poolest tuttavlikud tunduvad jne. Tehtud valikuga soovin anda ka natuke teavet elu-olust Rapla kihelkonnas ning selle elanike muredest, unistustest, ettevõtmistest kodukohta arendavas tegevuses jne peaaegu sada aastat tagasi.

Rahvaharidus

Kaugemates metsanurkades ja kohtades, kus elanikke hõredalt ja koolid kaugel, soovitati esimese aasta õpilasi vastu võtta aasta tagant, kahe aasta lapsed korraga. Oldi arvamusel, et nii on kool lastele nende kodukohas kättesaadavam, ülalpidamine odavam ja õpetamine viljakam.

Rahvahariduse peatüki järgnevas punktis aga soovitati väikseid koole liita, sest suurem kool on elujõulisem ja ülalpidamine kergem ning õppetöö tulemus muutub rikkamaks. Siiski nenditi, et koolide liitmise tõttu võib osadele lastele jääda kool raskesti kättesaadavaks, väga kaueks.

Kongressist osavõtjad nõudsid, et raamatukogude ja koolide õppevahendite eest tuleb tõsisemalt, senisest palju rohkem hoolitseda. Selleks tarvisminevad summad paluti haridusministeeriumilt, "sest praeguse maksusüsteemi juures käivad need kulud valdadele üle jõu".

Palju tähelepanu pöörati kutseharidusele ja noorte edukale toimetulekule edaspidises elus. Suuremate algkoolide juures paluti avada täiendusklassid, kus pearõhk oleks pandud põllutöö ja majapidamise ning põllupidamise kõrvalharude (mesilaste ja kodulindude pidamine) õpetamisele.

Soovitati kutseharidust nii korraldada, et 6-klassilise haridusega noored saaksid õppida soovitud eriala. Siiski rõhutati, et kutsekoole tuleb luua eelkõige põlluharimise, karjakasvatuse, piimaasjanduse, aianduse, mesinduse ning puu- ja rauatöö ja naiskäsitöö õpetamiseks.

Räägiti kodu ja kooli vahelisest läbisaamisest. Tõdeti, et teravaid vastuolusid ei ole märgata, aga kool ja kodu peaksid siiski senisest paremini käsikäes töötama. Vastastikuse arusaamise kiirendamiseks ja parema läbisaamise saavutamiseks kästi koolides pidada selgitavaid kõnesid.

Nõuti usuõpetuse välja jätmist kooli õppekavast.

Tervishoid ja karskus

Tervishoiu osa alustati mõttega: "Meie paneme suuri lootusi oma kasvavale noorsoole kui Eesti rahva kultuuri edendajatele ja meie vabariigi kindlustajatele. Sellepärast on meie pühakohuseks kooli tervishoid paremale seisukorrale seada."

Kongressil osalejad palusid iga 2000 õpilase kohta tööle võtta selleks eraldi ettevalmistatud kooliarsti, kes pidevalt õpilaste tervise seisukorra üle valvaks, haigetele lastele abi annaks ning kõrgemates klassides tervishoiu loenguid peaks.

Peeti tarvilikuks rahva seas tervishoiuteemalisi lendlehti ja kirjandust levitada.

Palju räägiti alkoholi tarbimisest, mida ei ole suudetud vähendada. Oldi arvamusel, et alkoholi tarbimise esmaseks tõkestamise võimaluseks on alkoholi joomise keeluseaduse vastuvõtmine, sest viina tšekisüsteem pole soovitud tulemust andnud. Resolutsiooni kirjutati, et alkoholi pruukimise vastu võitlemiseks peaksid kõik organisatsioonid ühinema ning kihelkonna igas vallas on vaja asutada karsklaste ühing ja koolides noorsoo karskusühing. Kõigile lastevanematele pandi südamele, et nad oma lapsi alkoholist eemal hoiaksid. Alkoholi tarvitajatel paluti tõsiselt oma teguviisi üle mõelda ja leida endas jõudu alkoholi tarbimisest vabaneda, millega täidaks oma kodaniku kohustust riigi ja rahva ees.

Põllumajandus

Põllumajandusteemalises osas räägiti maapanga kiires korras asutamise vajadusest, et saada laenu põllukultuuri tõstmiseks, soode kuivendamiseks, põllumajapidamise sisseseadmiseks ja hoonete ehitamiseks.

Eriliselt rõhutati, et igal mõtleval põllumehel tuleks selle eest hoolt kanda, et võiks ühistegevuse abil oma põllusaadusi koos müüa, samuti ka tarbeasju osta. "Meie, kui põlluharijad, igas ühistegevuse harus oma kasusid ühiselt kaitseksime, niisamuti ka oma poolt valitud meeste läbi riigikogus ja igas valitsuse asutuses oma kasude eest välja astuksime," kirjutati resolutsiooni.

Kongressil räägiti põhjalikult põllumehe kutseharidusest, mis on põllumajanduse edendamise nurgakiviks. Resolutsiooni kirjutati: "Põllumajanduskultuuri tõstmiseks on kutseharidus väga tarvilik, mille teostamiseks valitsus ainelist toetust peaks andma."

Kongressil osalejad pidasid ebaloomulikuks, et Harju maakonnas, mis oma suuruse poolest teistest maakondadest esirinnas seisab, põllumajanduskool puudub. Harju maakonnavalitsuse põllumajandusosakonna esindajalt saadi teada, et põllutööministeerium on nende korduvatele palvetele avada põllutöökool eitavalt vastanud. Kongressil otsustati põllutööministeeriumile protesti avaldada ning nõuda põllumajanduskooli asutamist Harjumaale ja koolile mõisahoonde andmist. Selleks soovitati Kehtna mõisa härrastemaja, mis on kasutamata ning suur ja korralik.

Kutsehariduse arutelul oldi arvamisel, et senikaua kui Harjumaal puudub põllumajanduskool, tuleks maakonnast pärit neile õpilastele, kes õpivad väljaspool Harjumaad olevas põllutöökoolis, maksta maakonnakassast abiraha.

Haridusseltside tegevus

Kongressil nenditi, et maal asuvad rahvaraamatukogud ja kultuuri edendavad seltsid vajavad senisest suuremat toetust ning sooviti, et haridusseltside ja koolide korraldatavad peod tuleks vabastada maakonna heaks võetavast lõbustusmaksust. Peeti vajalikuks spordiosakondade avamist seltside juures, et inimesed saaksid ennast instruktorite juhendamisel füüsiliselt mitmekülgset arendada. Kuna oli arusaamatusi noorte ühingute ja haridusseltside vahel, siis nõuti arusaamatuste tekkepõhjuste selgitamist, et oleks võimalik ühiselt hariduselu edendada. Oldi arvamusel, et noorte ühinguid tuleb kõigiti toetada.

Rapla alevis asuv Alu kõrtsihoone paluti anda haridusseltsi hoole alla, et seal saaks "karske teemaja avada ja kokkukogunemise kohta sisse seada, sest praegu täidab maja ikka kõrtsi ülesandeid".

Haridusseltside tegevuse ja arengu arutelu käigus jõuti otsuseni, et on vaja asutada Rapla seltside liit. Selle ülesande võttis endale Rapla haridusselts.

Omavalitsus, post, telegraaf, kohus

Kongressil osalejad nõudsid, et vastuolud omavalitsuse seadustes tuleb kaotada ning kiires korras teha uus omavalitsuse seadus, mis tugineks detsentralismi põhimõtetele. Kohalikele omavalitsuse

asutustele paluti anda laialdasem tegutsemisvabadus, peaasjalikult maksudest saadava raha jaotamises ja määramises, mis võimaldaks omavalitsustel vajalike väljaminekute katmist.

Kongressil kiideti heaks posti peavalitsuse soov laiendada Rapla kihelkonnas hobupostijaamade võrku. Ülitähtsaks peeti telefonivõrgu laiendamist. "Telefoon peab rahvale kergesti kättesaadav olema. Uute liinide ülesseadmisel tarvisminevad telefoni postid tuleks anda abonentidele riigimetsast tasuta. Tarvilik oleks maal telefoni liinimaksu alandada. Asjata kõnelemise ärahoidmiseks tuleks tavalise kõne teise 10 minuti ja kaugekõne üle 3 minuti maksu suurendada," kirjutati resolutsiooni ettepanekusse.

Räägiti ka kohtute tegevusest. Öeldi, et kohtud on tööga ülekoormatud ning juhtumite ja kaebuste menetlemise aeg liiga pikale venib. Vabariigi valitsusel paluti sellele kodanike murele kiiret lahendust leida, et kohtud saaksid neile esitatud materjale kiiremini menetleda ja otsustada.

Ühistegevus

Arvestades ühistegevuse suurt majanduslikku ja ühiskondlikku tähtsust, tegi kongress tungivalt tarvilikuks ühistegevuse edendamist Rapla kihelkonnas ning soovitas ühistegevuse sihtide ja põhimõtete laialdast selgitamist sõna ja kirjanduse kaudu rahvahulkade keskel, ka koolides. (Väljavõte Rapla... 1923)

Kasutatud allikad ja kirjandus

Kihelkonna kongress Raplas. 1922. - Päevaleht, 30. november.

Väljavõte Rapla kihelkonna kongressi protokollist. 1923. - TLA.814.1.216.